

Wprowadzenie

Kolejny numer czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” poświęcony jest prezentacji dorobku naukowego pracowników Instytutu Ekonomii i Finansów UMCS. Autorami 11 artykułów są ekonomiści, traktujący przedmiot swoich zainteresowań w wymiarze terytorialnym. Część artykułów ma charakter teoretyczny, inne łączą teorię z empirią. Nowatorstwo prezentowanych rozważań dotyczyć może zarówno podejmowanej problematyki, jak i stosowanych metod. Artykuły zostały podzielone na cztery grupy. Pierwsza, najliczniejsza, dotyczy szeroko rozumianej problematyki ekologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań związanych ze zmianami klimatu. Otwiera ją artykuł Joanny Szafran dotyczący adaptacji miejskiego systemu wodnego do zmian klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem narzędzi i źródeł finansowania. W oparciu o doświadczenia międzynarodowe i krajowe dokonano w nim klasyfikacji działań zaradczych oraz wskazano potencjalne korzyści z ich zastosowania. Następnie przeanalizowano źródła finansowania inwestycji adaptacyjnych w Polsce w kontekście specyfiki podsektorów wodnych oraz wyboru opcji adaptacji.

Kolejny artykuł autorstwa Joanny Czaplak poświęcony jest ocenie efektywności gospodarki odpadami komunalnymi w Polsce z wykorzystaniem metody DEA (Data Envelopment Analysis). Celem badań była kompleksowa analiza porównawcza efektywności technicznej i efektywności systemów gospodarowania odpadami w polskich miastach, stanowiących rdzenie miejskich obszarów funkcjonalnych. Zastosowane podejście badawcze obejmowało pomiar obu efektywności za pomocą metody DEA oraz ocenę wpływu zmiennych środowiskowych na uzyskane wyniki w 2023 r.

Z kolei Jan Braun przeanalizował wpływ wydatków wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w Polsce w latach 2014–2023 metodą LMDI (Logarithmic Mean Divisia Index).

Ostatnim artykułem w pierwszej z wyróżnionych grup jest opracowanie autorstwa Tomasza Kijka i Anny Nowak, poświęcone regionalnemu zróżnicowaniu środowiskowej efektywności rolnictwa w Polsce na poziomie województw. W badaniu zastosowano również metodę DEA (Data Envelopment Analysis), co pozwoliło na przeprowadzenie oceny efektywności produkcyjnej oraz efektywności środowiskowej badanych regionów.

Druga grupa artykułów obejmuje badania nad ludnością, jej warunkami życia i ruchliwością przestrzenną. Otwiera ją artykuł autorstwa Mateusza Hałki, poświęcony analizie przestrzennego zróżnicowania zjawiska ubóstwa skrajnego, relatywnego oraz ustawowego według województw w Polsce. W badaniu zastosowano narzędzia autokorelacji przestrzennej. Potwierdzono zależności przestrzenne zjawisk, wyodrębniono skupiska województw podobnych oraz te, których charakter wyraźnie odbiegał od sąsiednich regionów.

Ważną kwestią, a bardzo rzadko podejmowaną w przekroju regionalnym są ekonomiczne aspekty skuteczności systemowej pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Tej tematyce poświęcony jest artykuł Renaty Kwiatkowskiej. Analizą objęto zarówno wsparcie udzielane osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z powodu nieściągalności alimentów, jak i działania instytucjonalne zmierzające do zwiększenia odpowiedzialności osób zobowiązanych do alimentacji.

Kolejny artykuł w tej grupie, autorstwa Krzysztofa Gawrona i Piotra Maleszyka, dotyczy identyfikacji, oceny natężenia, selektywności i kierunków zagranicznych migracji absolwentów szkół średnich z województwa lubelskiego. Autorzy wykorzystali unikalne dane pochodzące z pięciu edycji badań losów absolwentów szkół średnich realizowanych w Lublinie w latach 2016–2020, które dostarczyły informacji o migracjach zagranicznych 572 osób.

Trzecia grupa artykułów dotyczy gospodarki opartej na wiedzy. Pierwszy – w jej ramach – tekst Marleny Gołębiowskiej i Grzegorza Kwiatkowskiego prezentuje koncepcję przedsiębiorstw państwowych opartych na wiedzy (*knowledge-based state-owned enterprises*, KBSOEs) jako instrumentów realizacji polityki ukierunkowanej na misje (*mission-oriented policy*) na poziomie regionalnym. KBSOEs to hybrydowe podmioty łączące cechy przedsiębiorstw państwowych (SOEs) oraz organizacji opartych na wiedzy (KBOs), których głównym zasobem strategicznym jest wiedza wykorzystywana do rozwiązywania złożonych wyzwań rozwojowych w regionach. W opracowaniu przedstawiono ramy koncepcyjne KBSOEs, przeanalizowano ich potencjalne funkcje w regionalnych systemach innowacji, zestawiono z innymi podmiotami tych systemów oraz przeprowadzono analizę SWOT.

W następnym artykule Beata Podstawka dokonała analizy i oceny zróżnicowania potencjału innowacyjnego oraz poziomu innowacyjności regionów w Polsce w okresie 2010–2022 przy wykorzystaniu podstawowych mierników innowacyjności dotyczących aktywności innowacyjnej, nakładów, efektów oraz współpracy podejmowanej w ramach aktywności innowacyjnej, z wykorzystaniem metody wzorca rozwoju Hellwiga.

Innowacyjności w konkretnym jej wymiarze, jakim jest generowanie patentów, dotyczy artykuł Arlety Kędry. Autorka potraktowała przestrzenną koncentrację aktywności patentowej w latach 2020–2024 jako wskaźnik powstawania regionalnych źródeł wiedzy, przy jednoczesnej ocenie roli uczelni publicznych w procesie generowania innowacji. Wyniki wskazują na dominację Warszawy i Krakowa jako głównych źródeł wiedzy oraz ujawniają regionalne dysproporcje w aktywności innowacyjnej.

Do ostatniej grupy artykułów na temat przestrzennych zróżnicowań finansów publicznych został zaliczony jeden artykuł autorstwa Joanny Śmiechowicz, który prezentuje analizę przestrzennego zróżnicowania skutków finansowych obniżania przez gminy stawek podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego w latach 2014–2023. Z badań wynika, że najbardziej podatny na obniżki stawek jest podatek od nieruchomości, a najmniej podatek leśny.

Gminy wiejskie są najbardziej aktywne w prowadzeniu polityki podatkowej nakierowanej na osiągnięcie celów pozafiskalnych, miasta na prawach powiatu

preferują aktywną politykę nastawioną na cel fiskalny, co oznacza, że w najmniejszym stopniu wykorzystują swoje uprawnienia do obniżania taryf podatkowych. Między sąsiadującymi gminami występują silne zależności przestrzenne – wielkość utraconych przez nie dochodów z podatków nakładanych na nieruchomości *per capita* jest podobna.

Na zakończenie tego wprowadzenia pragnę podziękować redaktorowi naczelnemu czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, prof. dr. hab. Pawłowi Churskiemu, za poświęcenie niniejszego tomu prezentacji dorobku naukowego pracowników Instytutu Ekonomii i Finansów UMCS. Szczególne podziękowania należą się też sekretarzowi redakcji – Rafałowi Lemańskiemu – za trud włożony w przygotowanie publikacji do wydania. Dziękuję wszystkim autorom i recenzentom artykułów za wysiłek i czas poświęcony na przygotowanie i ocenę tekstów. Mam nadzieję, że Czytelnicy tomu znajdą w nim interesujące wyniki badań, a także inspiracje do podejmowania kolejnych aktywności naukowych.

Prof. dr hab. Andrzej Miszczuk
Redaktor tomu